

Amerikaanse agressie en het Nederlandse strafrecht

Göran Sluiter¹

De recente militaire operaties van de Verenigde Staten tegen Venezuela en Iran hebben wereldwijd vragen opgeroepen over de rechtmatigheid van dit geweld onder het internationale recht. Minder aandacht is er voor de strafrechtelijke dimensie van dit optreden: in hoeverre kan sprake zijn van het internationale misdrijf agressie, en welke betekenis heeft dat voor het Nederlandse strafrecht? In deze bijdrage wordt onderzocht of en wanneer Amerikaanse aanvallen kwalificeren als strafbare agressie, en welke gevolgen dit kan hebben voor strafrechtelijke aansprakelijkheid in Nederland, waaronder die van leiders, medeplichtigen en publieke uitingen die dergelijk geweld openlijk vergoelijken.

1. Inleiding

Binnen een kort tijdsbestek heeft de VS aanvallen uitgevoerd op Venezuela en Iran. Het geweldsgebruik van de VS in en tegen Venezuela duurde kort en was gericht op de aanhouding van Maduro, president van Venezuela, om zijn berechting voor drugsfeiten in New York mogelijk te maken.² De militaire operatie tegen Iran is van langere duur en groter qua omvang. Op het moment van schrijven, 1 april 2026, is de oorlog van de VS – samen met Israël – tegen Iran nog niet beëindigd. Het doel van deze aanval lijkt te zijn om geweldsgebruik van Iran in de toekomst te voorkomen, dan wel in bredere zin te verhinderen dat Iran een bedreiging kan vormen voor de VS – en vooral Israël – en ooit in staat zal zijn kernwapens te ontwikkelen.³

Het recente optreden van de VS tegen eerst Venezuela en vervolgens Iran roept uiteraard de vraag op naar de rechtmatigheid daarvan onder het geldende internationale recht. De *opinio communis* lijkt te zijn dat deze aanvallen in strijd zijn met het interstatelijke geweldsverbod, zoals gecodificeerd in artikel 2 lid 4 VN-Handvest; zij zijn

niet gerechtvaardigd op basis van het recht op zelfverdediging, zoals vastgelegd in artikel 51 VN-Handvest, of geautoriseerd door de VN Veiligheidsraad.⁴ Dit zijn de twee algemeen erkende uitzonderingen op het geweldsverbod. Als zeer omstreden mogelijke derde uitzonderingsgrond wordt soms humanitaire interventie genoemd.⁵ Maar dit is niet de rechtvaardiging waarvan de VS zich bedient voor het recente geweldsgebruik, zowel wat betreft Venezuela als Iran, en kunnen we dus verder buiten beschouwing laten.⁶

Als we uitgaan van een schending van het geweldsverbod door de VS rijst onvermijdelijk de vraag of er daarnaast sprake is van het misdrijf agressie, gepleegd door Trump en andere personen in een leiderschapspositie ten aanzien van het Amerikaanse buitenlandse beleid, zoals Hegseth (Minister van Oorlog), Rubio (Minister van Buitenlandse zaken) en Vance (vice-president). Beantwoording van deze vraag staat centraal in paragraaf 2 van deze bijdrage. Als er sprake is van strafbare agressie, is een logische vervolgvraag wat de implicaties daarvan zijn voor het Nederlandse strafrecht. Dan hebben we het over de mogelijkheid tot vervolging van verdachten die betrokken zijn bij de Amerikaanse agressie en de mogelijkheid van vervolging van het in het openbaar vergoelijken van Amerikaanse agressie; dit komt aan de orde in paragrafen 3 en 4. Ik eindig deze bijdrage met enige slotopmerkingen in paragraaf 5.

2. Amerikaanse aanvallen op Venezuela en Iran als onmiskenbare schending van het VN-Handvest?

Het misdrijf agressie, als onrechtmatige aanvalsoorlog tussen staten, is voor de eerste keer geïncorporeerd in het

Als we uitgaan van een schending van het geweldsverbod door de VS rijst onvermijdelijk de vraag of er daarnaast sprake is van het misdrijf agressie

Handvest van het Neurenberg Tribunaal (artikel 6 lid a). Op dit moment is de definitie van agressie te vinden in artikel 8bis ICC Statuut, dat beoogt het internationaal gewoonterecht te codificeren. Deze bepaling is woordelijk overgenomen als artikel 8b Wet Internationale Misdrijven (WIM),⁷ en maakt dus onderdeel uit van het Nederlandse strafrecht.

De huidige definitie van agressie vereist in de eerste plaats dat een daad van agressie heeft plaatsgevonden. De strafrechtelijke bepaling in het ICC Statuut en de WIM noemt zeven handelingen die in ieder geval als daad van agressie beschouwd kunnen worden, zoals de invasie, bezetting annexatie van een ander land of het bombarderen van doelen op het grondgebied van een andere staat. Bovendien moet die gedraging gericht zijn tegen de soevereiniteit, territoriale integriteit of politieke onafhankelijkheid van een andere staat, of op enige andere wijze onverenigbaar zijn met het VN-Handvest. Rechtmatige geweldsuitoefening, bijvoorbeeld in de vorm van zelfverdediging, is geen daad van agressie.

De drempel van ‘onmiskerbare schending’ stelt ons voor uitdagingen

Beschouwen we de aanvallen van de VS op Venezuela en Iran dan hebben we te maken met een invasie (zij het van zeer korte duur) en geweldsgebruik op het grondgebied van Venezuela, inclusief het bombarderen van het

Venezolaanse luchtafweersysteem,⁸ en het meermalen bombarderen van doelen op Iraans grondgebied. In beide gevallen zijn deze gedragingen in strijd met het VN-Handvest.

De enkele onverenigbaarheid van Amerikaanse daden van agressie met het VN-Handvest is echter niet voldoende voor mogelijke strafbaarheid van Trump c.s. Daarvoor is verder nodig dat de Amerikaanse daden van agressie door hun aard, ernst en schaal onmiskerbare schendingen vormen van het Handvest van de Verenigde Naties.

De drempel van ‘onmiskerbare schending’ stelt ons voor uitdagingen. Zeker in het geval van schendingen van zo’n belangrijk rechtsgoed als het geweldsverbod voelt het enigszins ongemakkelijk om te werken met een nog hogere drempel dan een schending als zodanig. Er lijkt historisch gezien ook geen reden te zijn voor deze aanvullende drempel, omdat voor het misdrijf tegen de vrede in het Handvest van het Neurenberg Tribunaal een simpele schending nog voldeed: ‘*war in violation of international treaties*’.

In de literatuur is al veelvuldig gewezen op principiële en meer praktische bezwaren tegen de ‘onmiskerbare schending’-drempel.⁹ Tegelijkertijd kunnen we er niet omheen dat deze doelbewust als drempel is opgenomen in de definitie van agressie in het ICC Statuut en dit onderdeel dus een redelijke en betekenisvolle invulling moet krijgen. Daarbij gelden niet alleen de interpretatieregels voor verdragsteksten,¹⁰ maar ook de strafrechtelijke variant daarvan: het misdrijf moet strikt geïnterpreteerd worden en in geval van dubbelzinnigheid wordt de definitie uitgelegd in het voordeel van de verdachte.¹¹

De memorie van toelichting bij het wetsvoorstel ter incorporatie van agressie in de WIM geeft de volgende invulling aan het ‘onmiskerbare schending’-vereiste:

Auteur

1. Prof. dr. mr. G.K. Sluiter, hoogleraar internationaal strafrecht UvA en hoogleraar strafrecht OU.

Noten

2. Voor een overzicht van het verloop van deze operatie zie edition.cnn.com/2026/01/03/politics/nicolas-maduro-capture-venezuela.
3. Volgens de officiële site van het Amerikaanse Ministerie van Oorlog zijn er drie concrete, kortetermijndoelen: ‘The U.S. has short-term, clearly defined goals in Iran. First, destroying Iranian missile stockpiles, missile launchers and their defense industrial base. Second, destroy the Iranian navy. And finally, permanently deny Iran the ability to have nuclear weapons.’ (war.gov/News/News-Stories/Article/Article/4429836/hegseth-says-us-attacks-intensify-under-epic-fury-while-iranian-responses-slow/).
4. Zie de overtuigende analyse van Milanovic met betrekking tot Iran, waarin

hij stelt dat zelfs in geval van een zeer ruime interpretatie van het recht op zelfverdediging er bij lange na geen sprake was van een ‘imminent attack’ van Iran jegens de VS of Israël die de aanvallen op Iran zouden kunnen rechtvaardigen (M. Milanovic, ‘The American-Israeli Strikes on Iran are (Again) Manifestly Illegal’, *EJIL:Talk!*, 28 februari 2026, ejiltalk.org/the-american-israeli-strikes-on-iran-are-again-manifestly-illegal/).

5. Hoewel NAVO-landen in 1999 zich bediend hebben van humanitaire interventie als rechtvaardiging voor de aanvallen op Servië, vanwege – dreigende – misdrijven tegen de menselijkheid in Kosovo, blijft de ‘heersende leer’ voorsnog dat humanitaire interventie op dit moment geen derde volkenrechtelijke toegestane uitzondering vormt op het geweldsverbod; zie verder V. Lowe & A. Tzanakopoulos, ‘Humanitarian Intervention’, in: *Max Planck Encyclopedia of Public International Law [MPEPIL]* (last updated 2011), opil.ouplaw.com/display/10.1093/law/epil/9780199231690/

law-9780199231690-e306, en AIV en CAVV in het gezamenlijk advies over humanitaire interventie, van 11 april 2000, adviesraadinternationalevraagstukken.nl/site/binaries/site-content/collections/documents/2000/04/11/humanitaire-interventie/Humanitaire_interventie_AIV-CAVV-advies-13_200004.pdf.

6. Bovendien rijst de vraag of de mensenrechtenschendingen in Venezuela en Iran van dien aard en omvang zijn geweest dat zij op het moment dat de VS tot aanvallen overging dit op basis van humanitaire interventie zouden kunnen rechtvaardigen. Van bijvoorbeeld een – dreigende – genocide was in beide landen geen sprake; de situatie in Iran, in het bijzonder de executies van duizenden demonstranten en politieke tegenstanders, zou men kunnen zien als misdrijven tegen de menselijkheid en zou nog het meest een humanitaire interventie kunnen rechtvaardigen. Maar dit ten overvloede; humanitaire interventie is geen volkenrechtelijk aanvaarde uitzondering op het geweldsverbod en is door de VS niet als

rechtvaardiging aangevoerd.

7. Het enige onderscheid is dat in de WIM-definitie de verwijzing naar de resolutie van de Algemene Vergadering van de VN van 1974 over agressie (resolutie 3314) is weggelaten; dit heeft verder geen gevolgen.
8. Zie voor een nadere omschrijving van aard en omvang van het geweldsgebruik van de VS *supra* noot 2.
9. Bijvoorbeeld M. de Hoon, ‘The Crime of Aggression’s Show Trial Catch-22’, *European Journal of International Law*, vol. 29, iss. 3, augustus 2018, p. 919-937, doi.org/10.1093/ejil/chy052.
10. De hoofdregel daarvan is vastgelegd in art. 31 lid 1 Verdrag van Wenen inzake het Verdragenrecht: ‘Een verdrag moet te goeder trouw worden uitgelegd overeenkomstig de gewone betekenis van de termen van het Verdrag in hun context en in het licht van voorwerp en doel van het Verdrag.’
11. Dit is gecodificeerd in art. 22 lid 2 ICC Statuut.

Teheran 4 april 2026, vrouw tijdens een herdenkingsbijeenkomst voor de door een Amerikaans/Israëliëse bombardement van 28 februari 2026 omgekomen leerlingen van de Shejeret al Tayyibe Girls Primary School © Fatemeh Bahrami / ANADOLU / Anadolu via AFP

*'Hiermee wordt tot uitdrukking gebracht dat niet iedere daad van agressie binnen deze definitie valt. Het moet gaan om de zwaarste gevallen. Grensschermselingen vallen hier dus buiten. Uitgangspunt is dat het om gevallen moet gaan waarover in de wereldgemeenschap brede consensus bestaat dat die agressie betreffen. Gevallen waarbij redelijkerwijs verschil van opvatting kan bestaan over de legitimiteit of de rechtmatigheid van het optreden, vallen buiten de strafbaarstelling.'*¹²

Hoewel dit onderdeel van de memorie van toelichting enige richting lijkt te geven aan hoe men het 'onmiskerbare schending'-vereiste zou kunnen invullen, roept het ook

Niet elke daad van agressie hoeft van 'Pearl Harbour-properties' te zijn om te leiden tot strafrechtelijke aansprakelijkheid

verdere vragen op en bevat het wat mij betreft een onjuiste veronderstelling. Om met dat laatste te beginnen: het voert te ver dat alleen de zwaarste 'agressie-gevallen' als onmiskerbare schending van het VN-Handvest kunnen

worden gezien; uiteraard hoeft niet elke daad van agressie van 'Pearl Harbour-properties' te zijn om te leiden tot strafrechtelijke aansprakelijkheid.

Brengen we de overige aspecten van de overweging uit de memorie van toelichting in verband met de literatuur over het misdrijf agressie dan kunnen we vaststellen dat de 'onmiskerbare schending'-drempel een kwantitatief en een kwalitatief aspect kent.¹³ Eerstgenoemde houdt verband met de ernst en schaal van de daden van agressie, die redengevend moeten zijn voor het vaststellen van een onmiskerbare schending. Inderdaad, zoals gesteld wordt in de memorie van toelichting, vallen grensschermselingen van beperkte omvang hierbuiten en zal in dergelijke gevallen niet geconcludeerd kunnen worden dat er sprake was van een onmiskerbare schending van het VN-Handvest. Betoogd zou kunnen worden dat de korte operatie ter aanhouding van Maduro eveneens niet voldoet aan de kwantitatieve dimensie van de 'onmiskerbare schending'-drempel, omdat deze operatie qua ernst en schaal relatief beperkt was. De oorlog tegen Iran is daarentegen wel weer van dusdanige ernst en omvang dat het op die punten een onmiskerbare schending van het VN-Handvest, dus agressie, zou opleveren.

Bij de kwalitatieve dimensie van de 'onmiskerbare schending'-drempel – die verband houdt met de aard van de daden van agressie – heeft men het over een grijs gebied. In dat gebied kan volgens de memorie van toelichting 'redelijkerwijs verschil van opvatting (...) bestaan over de legitimiteit of de rechtmatigheid van het optreden'.¹⁴ Als voorbeelden van daden van agressie die binnen dit grijze gebied zouden kunnen vallen – en dus geen straf-

rechtelijke aansprakelijkheid zouden opleveren – wordt vaak gewezen op aanvallen onder het mom van redelijke en proportionele humanitaire interventie¹⁵ of een staat die een ander land aanvalt omdat het op redelijke en proportionele wijze anticipeert op een dreigende, op handen zijnde, aanval van dat andere land (*anticipatory self-defence*).¹⁶

Bij de Amerikaanse operatie tegen Venezuela ontbreekt iedere rechtvaardiging in de richting van humanitaire interventie of '*anticipatory self-defence*'; maar eerder kwam ik al tot de conclusie dat het kwantitatieve aspect van de 'onmiskerbare schending'-drempel bij deze aanval waarschijnlijk in de weg staat aan de kwalificatie van strafbare agressie.

Wat betreft de oorlog tegen Iran, wordt daarentegen wel enigszins geschermd met '*anticipatory self-defence*' als rechtvaardiging; hiermee zou deze aanval in het grijze gebied rondom geweldsgebruik kunnen worden gesitueerd en zou er dus geen sprake kunnen zijn van strafbare agressie. Er is betoogd door Shany & Cohen dat het bestaande stelsel van internationale regels over geweldsgebruik, met een door het vetorecht verlamde Veiligheidsraad, niet meer voldoet en dat er daardoor ruimte ontstaat voor geweldsgebruik voor zover nodig voor '*legitimate self-preservation*'.¹⁷ Shany & Cohen menen verder steun te vinden voor hun verdediging van de aanvallen van Israël en de VS op Iran als misschien geen volledig rechtmatige, maar toch wel legitieme acties, in het ontbreken van sterk veroordelende reacties bij meerdere landen.¹⁸ In een reactie hierop wijzen Dannenbaum & Hamilton echter op de grote risico's die kleven aan het oprekken van uitzonderingen op het geweldsverbod en op het feit dat Shany & Cohen alleen op zoek lijken naar een *ad hoc* rechtvaardiging voor het handelen van de VS en Israël; het verwijt in dat verband is dat Shany & Cohen zich niet afvragen of en hoe het concept van '*legitimate self-preservation*' als algemene volkenrechtelijke regel er uit zou moeten zien en onder welke omstandigheden ook andere landen dan de VS en Israël hiervan gebruik zouden kunnen maken.¹⁹

Ondanks het begrip dat is uitgesproken door diverse landen met betrekking tot de aanval van de VS – en Israël – op Iran en de pogingen deze aanval volkenrechtelijk te legitimeren door Shany & Cohen, is wat mij betreft de slotsom dat het geweldsgebruik jegens Iran niet te situeren is binnen het hierboven besproken grijze gebied. Er was geen sprake van een dreigende of op handen zijnde aanval van Iran tegen de VS of Israël, en die laatste landen hebben evident niet op redelijke en proportionele wij-

ze gehandeld met betrekking tot een mogelijke Iraanse dreiging. Als we het geweldsverbod nog serieus willen nemen, dan kan het geen twijfel lijden dat de aanvallen van de VS en Israël gericht tegen Iran naar hun aard, ernst en schaal onmiskerbare schendingen van het VN-Handvest opleveren, met als consequentie dat de daarvoor verantwoordelijke personen, in de eerste plaats Netanyahu en Trump, onder het internationaal recht strafrechtelijk aansprakelijk zijn voor het misdrijf agressie.

3. Strafrechtelijke aansprakelijk voor agressie naar Nederlands recht

Het ligt niet voor de hand dat degenen die zich schuldig maken aan het misdrijf agressie tegen Iran daadwerkelijk zich in strafrechtelijke zin moeten verantwoorden. Het ICC heeft weliswaar rechtsmacht over agressie, maar dit is in vergelijking met andere misdrijven in het statuut aanzienlijk ingeperkt. Volgens artikel 15bis lid 5 ICC-statuut oefent het Hof bij niet-partijstaten, zoals de VS en Israël, zijn rechtsmacht over het misdrijf agressie niet uit wanneer dit misdrijf door onderdanen van die staat of op zijn grondgebied wordt gepleegd.

We zien dat in het ICC-statuut het karakter van agressie als kwaliteitsdelict wordt doorgevoerd bij andere aansprakelijkheidsvormen zoals medeplichtigheid of poging

Het Nederlandse strafrecht kent deze inperking van de rechtsmacht niet. Nu agressie deel uitmaakt van de WIM is er universele rechtsmacht met betrekking tot van het misdrijf agressie verdachte personen, wanneer de verdachte zich in Nederland bevindt (artikel 2 lid 1 sub a WIM). Maar vervolging van verdachten van agressie (die vanwege agressie als kwaliteitsdelict alleen kunnen bestaan uit personen die in de positie verkeren daadwerkelijk controle uit te oefenen over of leiding te geven aan het politieke of militaire optreden van een staat) zal in veel gevallen afstuiten op de absolute immuniteit van zittende staatshoofden, regeringsleiders en Ministers van

12. Kamerstukken II 2013/14, 33866, nr. 3, 17 februari 2014.

13. Zie bijvoorbeeld C. Kress, *CILRAP Lecture*, 28 juni 2017, legal-tools.org/doc/287638/pdf.

14. Zie *supra* noot 12; zie ook Kress, *supra* note 13: '(...) the prohibition of the use of force is surrounded by a grey area. In those cases which fall within this area, reasonable international lawyers differ in their views about the legality of the given use of force.'

15. Zie memorie van toelichting, *supra* noot 12: 'In de loop der tijd is daarnaast een aantal alternatieve grondslagen aangedragen om het gebruik van geweld te rechtvaardigen, waaronder Responsibility to Protect en humanitaire interventie.'

16. Zie Kress, *supra* noot 13: 'Since the entry into force of article 2, paragraph 4 of the United Nations Charter, it is a matter of controversy whether the right of self-defence as recognized in article 51 of the United

Nations Charter extends to anticipatory action in case of an imminent armed attack. And eminent authorities have submitted weighty legal arguments on both sides. The use of force by a state in necessary and proportionate anticipation of an imminent armed attack directed against it will therefore not qualify as a manifest violation of the Charter of the United Nations.'

17. Y. Shany & A. Cohen, 'The International Community at a Crossroads Over Iran: The

reawakening of "illegal but legitimate" or the "law of self-preservation"?' , *Just Security blog*, 6 maart 2026, justsecurity.org/133292/international-law-crossroads/.

18. *Ibid.*

19. T. Dannenbaum & R. Hamilton, 'Aggression, Plain and Simple: A Response to Shany and Cohen on the Attack on Iran', *Just Security blog*, 9 maart 2026, justsecurity.org/133417/aggression-iran-response-shany-cohen/.

Het verdient aanbeveling dat zowel bedrijven als de overheid zich bezinnen op de ontstane situatie. Het faciliteren van Amerikaanse agressie kan naar Nederlands recht strafbare medeplichtigheid opleveren

Buitenlandse Zaken (zie artikel 16 onder a WIM). Trump zal op bezoek in Nederland als zittend staatshoofd hier dus niet vervolgd kunnen worden voor agressie tegen Iran. Deze immuniteit geldt niet voor Hegseth (Minister van Oorlog) en Vance (vice-president).²⁰ Trump verliest overigens zijn immuniteit na zijn termijn als president van de VS.

Het is moeilijk voor te stellen, om meerdere redenen, dat in Nederland – of andere landen met soortgelijke bepalingen ten aanzien van agressie en universele rechtsmacht – ooit de Amerikaanse (ex) president of ministers vervolgd worden voor de tegen Iran gepleegde agressie. Het lijkt praktisch gezien relevanter om aandacht te besteden aan andere mogelijke betrokkenen dan de pleegers van agressie, zoals medeplichtige actoren bij de Amerikaanse agressie.

We zien dat in het ICC-statuut het karakter van agressie als kwaliteitsdelict wordt doorgevoerd bij andere aansprakelijkheidsvormen zoals medeplichtigheid of poging. Artikel 25 lid 3bis ICC-statuut bepaalt namelijk dat alle aansprakelijkheidsvormen in dat artikel uitsluitend van toepassing zijn op leiderschapsfiguren.

Het valt op dat Nederland het kwaliteitsaspect van het misdrijf agressie niet heeft doorgetrokken naar andere aansprakelijkheidsvormen dan die van de pleger.²¹ Een bepaling zoals artikel 25 lid 3bis in het ICC-statuut ontbreekt in de WIM. Gelet op de ernst van het misdrijf agressie is er wat voor te zeggen dat de aansprakelijkheid bij alle deelnemingsvormen, zoals bijvoorbeeld de medeplichtigheid, niet beperkt hoeft te blijven tot personen in leiderschapsposities.

Het is dus begrijpelijk dat Nederland bij de implementatie van agressie is uitgegaan van de eigen doctrinaire regels omtrent strafrechtelijke aansprakelijkheid bij kwaliteitsdelicten. In het Nederlandse strafrecht kennen we diverse kwaliteitsdelicten, bijvoorbeeld dat de pleger alleen een ambtenaar, werkgever of belastingplichtige kan zijn. Voor het plegen van die misdrijven wordt strikt de hand gehouden aan de vereiste hoedanigheid van de pleger,²² maar buiten de pleger geldt het kwaliteitsvereiste niet en kan eenieder bijvoorbeeld medepleger of medeplichtige zijn.²³ Dit geldt dus ook voor het misdrijf agressie.

Nu zal ten aanzien van de Amerikaanse agressie tegen Iran er niet snel een risico op vervolging zijn van een medepleger (Nederland doet immers niet mee aan de oorlog), maar dit kan anders liggen ten aanzien van de medeplichtigheid, zoals strafbaar gesteld in artikel 48 Sr. Bedrijven of personen die na aanvang van de aanval van de VS op Iran de militaire inspanningen van de VS aldaar faciliteren – bijvoorbeeld door het leveren van militaire goederen of het verstrekken van inlichtingen – kunnen

als medeplichtige bij agressie strafbaar zijn. Als het conflict snel wordt beëindigd dan is de periode waarin de strafrechtelijke medeplichtigheid zich zou moeten manifesteren beperkt. De bijstand zou niet alleen in de – korte – periode van het conflict verleend moeten zijn geweest (daarvóór was immers niet te voorzien of en wanneer de VS Iran zou aanvallen) maar in beginsel ook in die periode op het strijdtoneel gebruikt moeten worden, om echt de agressie vergemakkelijkt te hebben.²⁴

Hoewel vervolgingen van situaties van medeplichtigheid bij Amerikaanse agressie dus niet snel voor de hand liggen, verdient het aanbeveling dat zowel bedrijven als de overheid zich bezinnen op de ontstane situatie. Het faciliteren van Amerikaanse agressie kan naar Nederlands recht strafbare medeplichtigheid opleveren.

4. Vergoelijken van agressie als strafbaar feit ex artikel 137c lid 2 onder a Sr

Vanaf oktober 2024 is het in het openbaar vergoelijken van diverse internationale misdrijven, waaronder agressie, strafbaar op grond van artikel 137c lid 2 onder a Sr.²⁵ Het ontkennen of vergaand bagatelliseren van die misdrijven is op grond van artikel 137c lid 2 onder b Sr ook strafbaar, maar pas nadat een internationale rechter onherroepelijk heeft vastgesteld dat die zijn gepleegd. Dat laatste is met betrekking tot Amerikaanse agressie niet aan de orde, waarmee op dit moment alleen artikel 137c lid 2 onder a Sr relevant is.

Loopt degene die openlijk de aanval van de VS – en Israël – op Iran vergoelijkt het risico om hiervoor vervolgd te worden? Om deze vraag te kunnen beantwoorden verdient een drietal aspecten van het vergoelijken van internationale misdrijven verdere bespreking.

In de eerste plaats veronderstelt het vergoelijken van agressie het openlijk uitspreken van een duidelijke steun voor de gevoerde militaire operaties. Of zoals de memorie van toelichting ‘vergoelijken’ interpreteert, moet het naar algemeen spraakgebruik gaan over het goedpraten van een internationaal misdrijf, hetgeen een positief waardeoordeel over dat misdrijf impliceert en waarbij te denken valt aan het goedkeuren of verheerlijken van zo’n misdrijf.²⁶ De reactie van de Nederlandse regering op de oorlog tegen Iran met enerzijds begrip voor de operatie en anderzijds het standpunt dat de operatie vragen oproept van rechtmatigheid onder het internationaal recht,²⁷ kan wat mij betreft niet als vergoelijken worden gezien; begrip voor de operatie (dus het positieve waardeoordeel) voert in die reactie niet de boventoon. Anderen hebben zich wel heel duidelijk in het openbaar uitgesproken in hun steun van de Amerikaanse agressie jegens Iran.²⁸

Een tweede punt dat bespreking behoeft betreft op welke wijze duidelijk moet worden dat de Amerikaanse

aanval op Iran agressie oplevert, nu bij ‘vergoelijken’ het vereiste van een onherroepelijk rechterlijk oordeel ontbreekt. De memorie van toelichting stelt dat dit bij vergoelijken minder problematisch is, aangezien degene die ‘vergoelijken’ het plaatsvinden van het misdrijf onderkent en daarom mag verwacht worden dat het plaatsvinden van het internationaal misdrijf in het kader van het tenlastegelegde uitingsdelict geen bijzondere bewijsvraag oplevert.²⁹ Zo eenvoudig lijkt me dit niet. Iemand kan de aanval van de VS op Iran van harte steunen, zelfs de onrechtmatigheid daarvan onderkennen, maar dan nog de vraag opwerpen of dit agressie vormt. Bovendien zal men het niet alleen van het subjectieve oordeel van de verdachte willen laten afhangen of er hoogstwaarschijnlijk sprake is van een internationaal misdrijf. Dat daarover een breed gedeelte opvatting zal moeten blijken uit meerdere gezaghebbende bronnen lijkt me vanzelfsprekend.

In het geval van de Amerikaanse operatie tegen Iran is het de vraag of de strafrechter het zal aandurven om dit in het kader van een strafzaak met betrekking tot artikel 137c lid 2 onder a Sr als agressie te bestempelen. Zijn er op dit moment wel voldoende gezaghebbende bronnen die zo’n oordeel kunnen schragen? Dan kan het gaan om de resultaten van (VN) onderzoekscommissies en de breed gedeelde standpunten van volkenrechtsdeskundigen. Op dit moment houden die bronnen nog niet over, wat uiteraard te maken zal hebben met het feit dat de situatie bijzonder actueel is en resultaten van onderzoek dus nog even op zich kunnen laten wachten. Bovendien is de focus in onderzoek en commentaar vooral nog gericht op de brede vraag of de aanval het internationale recht schendt en (nog) niet op de vraag of er daarenboven ook sprake is van het misdrijf agressie.³⁰ Kortom, hoewel ik zelf ervan overtuigd ben dat in ieder geval de operatie van de VS jegens Iran het misdrijf agressie oplevert, is het mogelijk dat het OM – en later de strafrechter – vindt dat zo’n oordeel op dit moment in onvoldoende mate steun vindt in nu beschikbare gezaghebbende bronnen.

Een laatste aspect van het mogelijk vervolgen van vergoelijken van Amerikaanse agressie dat ik wil bespre-

ken betreft het vereiste dat het vergoelijken van agressie beledigend moet zijn geweest voor een door artikel 137c Sr beschermde groep. Het vergoelijken van internationale misdrijven is doelbewust toegevoegd aan de bepaling over groepsbelediging; dit maakt dat de verdachte bij het vergoelijken van internationale misdrijven de opzet moet hebben gehad om zich beledigend uit te laten over een groep mensen wegens hun ras, hun godsdienst of levensovertuiging, hun seksuele gerichtheid of hun handicap. Bij veel situaties van vergoelijken van internationale misdrijven – zoals het goedpraten van tegen Palestijnen in Gaza

Het vergoelijken van internationale misdrijven is doelbewust toegevoegd aan de bepaling over groepsbelediging

gepleegde misdrijven tegen de menselijkheid – zal het niet heel ingewikkeld zijn om aan te nemen dat dit beledigend is voor de door artikel 137c beschermde groep en dat het opzet van de verdachte ook daarop is gericht.³¹ Bij de Amerikaanse agressie tegen Iran ligt dit echter ingewikkelder. In eerste instantie verdient vermelding dat het misdrijf agressie van een andere orde is dan genocide en misdrijven tegen de menselijkheid, omdat het te beschermen rechtsgoed niet de rechten van de burgerbevolking betreffen maar het respecteren van de soevereiniteit van de staat. Het goedpraten van agressie kan afhankelijk van de gebruikte bewoordingen wel beledigend zijn voor de nationale bevolkingsgroep die zich met de getroffen staat veelal identificeert. Bijvoorbeeld de uiting dat het goed is dat Poetin Oekraïne heeft aangevallen en wil inlijven zal ook zonder verdere toevoegingen en met wat we weten

20. Zie ook art. 3 en 4 ILC *draft articles on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction*, waarin de absolute immuniteit voor zittende ambtsdragers in functie beperkt blijft tot het trio staats-hoofd, regeringsleider en Minister van Buitenlandse zaken.

21. De memorie van toelichting, *supra* noot 12, besteedt geen aandacht aan deze kwestie.

22. Zie HR 18 november 2025, ECLI:NL:HR:2025:1699.

23. Dat ook de medepleger niet de vereiste kwaliteit van de pleger hoeft te hebben blijkt bijvoorbeeld uit HR 28 februari 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU9096: ‘Het middel berust op de opvatting dat een kwaliteitsdelict niet kan worden medegepleegd door iemand die de desbetreffende kwaliteit, in dit geval die van werkgever, mist. Die

opvatting is onjuist (vgl. reeds HR 21 juni 1926, NJ 1926, p. 955).’

24. Zie voor het effectiviteitsvereiste in geval van medeplichtigheid bij internationale misdrijven G. Sluiter, ‘De effectiviteit van de medeplichtigheidshandelingen bij internationale misdrijven – de zaken Van Anraat en Kouwenhoven’, *Nederlands Tijdschrift voor Strafrecht* 2021-3, p. 138-148.

25. Deze strafbaarstelling vloeit voort uit het EU-recht, Kaderbesluit 2008/913/JBZ van de Raad van 28 november 2008 betreffende de bestrijding van bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat door middel van het strafrecht. Voor achtergrond en bespreking, zie F. de Ruiter, ‘Zorgt de wet Holocaust-ontkenning voor onwenselijke discussies in de rechtszaal?’, *NJB* 2024/320, p. 2904-2910; en M. van Noorloos, ‘Ontkenning van genocide en

andere grootschalige mensenrechtenschendingen: de risico’s van strafrechtelijk ingrijpen’, *Nederland Rechtsstaat*, 8 december 2022.

26. *Kamerstukken II* 2023/24, 36491, nr. 3, p. 51.

27. Zie in de berichtgeving onder andere <https://nos.nl/collectie/14015/artikel/2604820-kabinet-toont-begrip-kamer-zeer-verdeeld-over-aanval-op-iran>.

28. Bijvoorbeeld Geert Wilders die de aanval van de VS op Iran, in het bijzonder de liquidatie van geestelijk leider Khamenei, een ‘heldendaad’ noemde; zie nos.nl/collectie/14015/artikel/2606041-begrip-steun-of-alleen-morele-steun-aanval-op-iran-verdeelt-politiek-den-haag.

29. *Kamerstukken II* 2023/24, 36491, nr. 3, p. 59.

30. Bijvoorbeeld, vier Leidse experts inter-

nationaal recht hebben zich uitgesproken dat de VS het internationaal recht heeft geschonden met de aanval op Iran, maar laten zich niet uit over de vraag of dit kwalificeert als het misdrijf agressie; universiteit-leiden.nl/in-de-media/2026/03/leidse-experts-internationaal-recht-aanval-op-iran-schendt-internationaal-recht.

31. De memorie van toelichting geeft een ander overtuigend voorbeeld waarin het beledigende karakter van de uiting duidelijk naar voren komt: ‘Te denken valt aan de vergoelijken van de genocide van Srebrenica door middel van de opmerking «dat er goede redenen waren voor deze massamoord op Bosnische mannen en dat het jammer is dat toen niet alle Bosniërs zijn vermoord».’ (*Kamerstukken II* 2023/24, 36491, nr. 3, p. 55)

Het is altijd verstandig is om genuanceerd en met respect voor het recht te reageren op mogelijk gepleegde internationale misdrijven

over aard en omvang van dat conflict als beledigend ten opzichte van de nagenoeg gehele Oekraïense bevolking kunnen worden gezien. Maar in geval van Venezuela en Iran hebben we te maken met dictaturen en mensenrechten-schendende regimes. Een aanzienlijk deel van de Venezolaanse en Iraanse bevolking lijkt met name de aanvallen gericht tegen de hoogste leiders van die landen met gejuich en instemming te hebben begroet. De politici in Nederland die de aanval op de VS van harte steunen, en dus mogelijkwijs het misdrijf agressie vergoelijken, hebben juist een voor de burgerbevolking aldaar verbeterde situatie voor ogen; bij hen ontbreekt dan ook elk opzet op belediging van de Iraanse burgerbevolking. Natuurlijk zijn er bewoordingen denkbaar die de agressie tegen Iran goedpraten en tegelijkertijd opzettelijk beledigend zijn voor de Iraanse burgerbevolking als zodanig, maar treffende voorbeelden daarvan ben ik nog niet tegengekomen.

De slotsom is wat mij betreft dat het altijd verstandig is om genuanceerd en met respect voor het recht te reageren op mogelijk gepleegde internationale misdrijven, maar dat er onvoldoende basis is om de tot dusver geuite vormen van vergoelijken van Amerikaanse agressie tegen Iran te vervolgen onder artikel 137c lid 2 onder a Sr.

5. Slotopmerkingen

In deze bijdrage stond de vraag centraal of de recente militaire operaties van de VS tegen Venezuela en Iran het misdrijf agressie opleveren en wat daarvan de implicaties zijn voor het Nederlandse strafrecht.

Cruciaal voor het vaststellen van naar internationaal recht strafbare agressie is dat het niet alleen moet gaan om een gewone schending van het VN-Handvest, maar om een onmiskenbare schending daarvan vanwege aard, ernst

en schaal van de gepleegde daden van agressie. Wat mij betreft haalt de operatie van de VS in Venezuela de drempel van 'onmiskenbare schending' niet, omdat de ernst en schaal van die operatie te beperkt waren. De oorlog tegen Iran kwalificeert daarentegen wel als agressie; het gaat om grootschalig en ernstig geweldsgebruik, en de onrechtmatigheid ervan is evident.

Een elders in de wereld gepleegd misdrijf van agressie kan gevolgen hebben voor het Nederlandse strafrecht, ook als Nederland zelf daarbij niet betrokken is.

Met agressie als misdrijf in de WIM zullen we in de praktijk vooral alert moeten zijn op mogelijke situaties van medeplichtigheid. In tegenstelling tot wat geldt voor het plegen van agressie – waarvoor alleen leiderschapsfiguren aansprakelijk zijn – kan naar Nederlands recht eenieder vervolgd worden voor medeplichtigheid bij agressie. Dit noopt bedrijven en personen ertoe om kritisch te beoordelen of zij na het – onverwachte – uitbreken van de oorlog tegen Iran deze agressie op enige wijze vergemakkelijken, bijvoorbeeld door het leveren van militaire goederen aan de VS of het verstrekken van inlichtingen die gebruikt worden in de oorlog met Iran.

Een recente toevoeging aan strafbaarstellingen rondom internationale misdrijven betreft het vergoelijken van deze misdrijven onder artikel 137c lid 2 onder a Sr. Deze bepaling verbiedt op zich ook het openlijk goedpraten van recente gepleegde Amerikaanse agressie. Alleen ligt vervolging daarvoor niet voor de hand, vooral omdat de uitingen van steun voor de aanval op Iran vaak – mede – voortkomen uit de wens om de positie van de burgerbevolking na eventuele regime change in Iran te verbeteren; bij dergelijke uitingen kan geen sprake zijn van opzet op belediging van de Iraanse bevolking bij het goedpraten van Amerikaanse agressie. •